

MÍR 4:

Léargas ar ullmhú an Phlean Teanga

4.1. Réamhphleanáil: Sular fógraíodh an próiseas pleanála teanga

Is trí chur chuige comhpháirtíochta idir an ceanneagraíocht, Comharchumann Forbartha Chorca Dhuibhne, an pobal féin agus na coistí agus na heagraíochtaí pobail a cuireadh an próiseas pleanála teanga seo ar siúl agus a éascaíodh saothrú an phlean féin.

Toisc go bhfuil taithí na mblianta ag an ceanneagraíocht ar phleanáil don teanga, féachadh chuige go gcuirfí tús luath ceannródaíoch leis an obair réamhphleanála. Cuireadh tús leis an bpróiseas réamhphleanála teanga i nGaeltacht Chorca Dhuibhne mar sin chomh fada siar le 2011-2012. Deineadh obair thathagach ar phlean forbartha agus plean teanga don leathinis mar thoradh ar shraith cruinnithe poiblí a d'éagraigh Comharchumann Forbartha Chorca Dhuibhne in Iarthar Dhuibhneach chun suirbhé a dhéanamh ar mhianta an phobail áitiúil i leith phlean teanga don dúiche. I mí Feabhra 2013 chuaigh taighdeoir i mbun oibre ar phlean forbartha pobail teanga a ullmhú¹.

4.1.1. Cur chuige

Deineadh teagmháil le 33 eagraíocht/coiste/institiúid, agus 27 gnó áitiúil, in Iarthar Dhuibhneach atá ag plé le réimse na pleanála teanga. Lorgaíodh cruinniú leo chun cur i láthair gairid a dhéanamh dóibh ar na dúshlán teanga agus fiafraí dóibh cén chuid dá gclár oibre a d'fhéadfaidís a chur in oiriúint chun tacú le príomhaidhm na pleanála teanga sa Gaeltacht (féach mír 3).

Ag na cruinnithe seo, míníodh cén aidhm a bhí leis an bpróiseas seo agus fáiltíodh roimh a gcuid smaointe agus moltaí maidir le forbairt na dúthaí, Iarthar Dhuibhneach, agus maidir le cur chun cinn na teanga ina réimse oibre féin.

Reáchtáladh cruinniú le gach eagraíocht/coiste/institiúid a ghlac páirt (féach Tábla 4.1). Is mórchruinniú amháin a eagraíodh do na gnónna a ghlac páirt (10 as an 27 ar deineadh teagmháil leo). Bhí an príomhthighdeoir agus duine ó fhoireann Chomharchumann Forbartha Chorca Dhuibhne i láthair mar áisitheoir ag na cruinnithe. Mhair gach cruinniú tuairim is uair a chloig. Reáchtáladh 34 chruinniú ar fad idir mí an Mhárta 2013 agus Eanáir 2014 agus tar éis na gcruinnithe tugadh cuireadh do na grúpaí go léir aiseolas a chur thar n-ais go dtí an taighdeoir lena gcuid smaointe forbartha féin dá gcuid seirbhísí féin, a gcuid smaointe forbartha teangalárnaithe ar mhaithe lena réimse féin a fhorbairt i slí teanga lárnaíthe, agus cur síos ar na tacaíochtaí a bheadh ag teastáil uathu ón bpróiseas pleanála teanga agus forbartha pobail ar mhaithe lena gcuid smaointe a chur i gcrích. Léiríonn an tábla a leanas, Tábla 4.1. (thíos) na heagraíochtaí/coistí/institiúidí ar fad in Iarthar Dhuibhneach a ghlac páirt sa togra.

4.1.2. Aidhm an phlean forbartha agus teanga

Ba í aidhm an Phlean Forbartha Pobail agus Teanga d'Iarthar Dhuibhneach 2013-2020 ná próiseas a thosnú chun Iarthar Dhuibhneach a fhorbairt i slí teanga lárnaíthe ag iarraidh stádas Gaeltachta Catagóir A a dhaingniú .i. cur le líon na gcainteoirí baile Gaelainne sa dúiche agus gréasán tacaíochta úsáide saibhríthe teanga a láidriú don óige. Ag cloí le haidhm Chatagóir A na Gaeltachta, ba í aidhm teanga an phlean ná céatadán an phobail a úsáideann an Ghaeilinn mar ghnáth urlabhra (go háirithe teaghlaigh atá ag tógaint a leanaí le Gaelainn) a ardach chun go mbeadh dóthain den bpobal ann chun an teanga a sheachadadh go dtí an chéad ghlúin eile.

Réimse Pleanála	Príomhpháirtithe Leasmhara
An Phleanáil Teanga	Raidió na Gaeltachta (Baile na Gall), Comharchumann Forbartha Chorca Dhuibhne
An Phleanáil Oideachais	Comhar na Naíonraí Gaeltachta, Naíonraí an Fheirtéaraigh, Naíonra Cheann Trá, Naíonra na Feothanaí, Scoil Dhún Chaoin, Scoil Bhaile an Fheirtéaraigh, Scoil Chill Maoilchéadair, Scoil Naomh Eirc, Scoil Cheann Trá, Scoil Chill Mhic an Domhnaigh, Dún Chíomháin (Ollscoil Chorcaí)
Seirbhísí Tacaíochta Teaghlaigh (cúram leanaí, seirbhísí réamhscoile, seirbhísí comhairleachta teanga do theaghlaigh, seirbhísí iarscoile, gréasáin do thuismitheoirí agus leanaí le Gaelainn, seirbhísí comhairleacha réamhphósta agus réamhbhreithe, feasacht teanga do theaghlaigh, seirbhísí teiripe cainte agus síceolaíochta, agus seirbhísí na mbanaltraí poiblí	Coiste Ionad Tacaíochta Teaghlaigh Iarthar Dhuibhneach, Tús Maith (Oidhreacht Chorca Dhuibhne) agus Feidhmeannacht na Seirbhísí Sláinte
Seirbhísí Óige	Óige na Gaeltachta, KDYS (Kerry Diocesan Youth Services) agus Tús Maith (Oidhreacht Chorca Dhuibhne)
Seirbhísí Rialtas Áitiúil	Comhairle Contae Chiarraí
An Phleanáil Fhisiciúil	Comhairle Contae Chiarraí
An Fhorbairt Pobail	Comharchumann Forbartha Chorca Dhuibhne, Coiste Forbartha Cheann Trá, Comharchumann Forbartha Dhún Chaoin
An Phleanáil d'fhorbairtí geilleagracha, tionsclaíochta agus gnólachtaí áitiúla	Údarás na Gaeltachta, agus cruinniú gnó le gnóthaí áitiúla laistiar den Daingean
Forbairt na turasóireachta cultúrtha/oideachais	Comharchumann Forbartha Chorca Dhuibhne, Comharchumann Turasóireachta Chorca Dhuibhne, Oifig Turasóireachta an Daingin
Seirbhísí Eaglasta	Comhairle Tréadach an Fheirtéaraigh
Cúram do sheandaoine	Feidhmeannacht na Seirbhísí Sláinte, Coiste Forbartha Cheann Trá
Cúram do leanaí a bhfuil riachtanais speisialta acu	Feidhmeannacht na Seirbhísí Sláinte
Seirbhísí Sláinte	Feidhmeannacht na Seirbhísí Sláinte, Dochtúirí Ionad Leighis an Daingin, Ospidéal an Daingin
Cúrsaí Spóirt agus Caitheamh Aimsire	Cumann Caide na Gaeltachta, Cumann Rugbaí Chorca Dhuibhne, Fánaithe Bhá an

Tábla 4.1: Na páirtithe leasmhara de réir réimse a ghlac páirt sa réamhobair phleanála teanga in Iarthar Dhuibhneach

Tá torthaí na gcuinnithe sin agus léargas ar dhearcadh agus ar mhianta na gcoistí agus na n-eagraíochtaí agus na gcumann i leith inmharthanacht na teanga mar aon le na spriocanna agus gníomhaíochtaí a moladh le fáil sa tuarascáil *Plean Forbartha Pobail agus Teanga d'Iarthar Dhuibhneach 2013-2020 Réamhobair don bpróiseas Pleanála Teanga i Limistéar Chiarraí Thiar* (CFCD). Déanfar tagairtí do na gníomhaíochtaí san atá mar chuid lárnach de na bearta teanga a bhfuil imlíniú déanta orthu i Mír 6 den bplean seo. Tugadh na gníomhaíochtaí a luadh ag na cuinnithe sin suas chun dáta i mí Feabhra agus mí an Mhárta 2017 trí theagmháil a dhéanamh arís le mórán de na páirtithe leasmhara a bhí páirteach sna cuinnithe sin.

4.2. Fógairt an Phróisis Pleanála Teanga: Ag ullmhú don PT LPTCT

Nuair a fógraíodh an próiseas pleanála teanga, ceapadh Meitheal Pleanála Teanga in 2014 (féach Mír 2.2). Toisc gur deineadh obair na réamhphleanála in Iarthar Dhuibhneach, cinneadh go ndíreofaí ar obair lastoir den Daingean agus go ndéanfaí suirbhé ginearálta i measc an phobail ar dhearcadh agus ar úsáid na teanga sa LPT.

Tosaíodh ar phlean eile do na ceantair lastoir den Daingean, i bparóistí Lios Póil agus Chlochán Bhréanainn i mí Aibreáin 2015. Tionóladh an chéad chruinniú de Choiste Forbartha Teanga Lios Póil ar an 6 Bealtaine 2016. Tá an Coiste Forbartha ionadaíoch ar eagrais agus ar chumainn dhifriúla an pharóiste sin. Cuireadh in iúl ag an gcuinniú sin go raibh fiche coiste ag feidhmiú sa pharóiste agus go bhféachfaí chuige go rachfaí i dteagmháil leis na coistí sin le go mbeadh ionchur acu sa próiseas pleanála. Socraíodh go mbeidh cruinniú le ceannairí na gcoistí go léir sa pharóiste ar an Luan an 25 Bealtaine chuige sin. Ag an gcuinniú sin, bhí ionadaithe ó na grúpaí pobail i láthair chun ceist na Gaelainne sa pharóiste a phlé mar chuid don bpróiseas pleanála teanga. Ghlac ionadaí ó CFCD miontuairiscí. Leanadh de ghnó na pleanála ina dhiaidh sin agus díriodh ar roinnt spriocanna agus bearta ar féidir a thabhairt chun críche agus bhí baill an Choiste Forbartha gníomhach ina mbun. Bhí cruinnithe ag an gCoiste Forbartha ar an 27 Feabhra, an 31 Bealtaine agus an 8 Deireadh Fómhair 2016 inar imlíníodh an dul chun cinn chun na bearta pleanála a chomhaontú don bplean.

Tionóladh cruinniú pobail in Halla le Chéile Chlochán Bhréanainn ar an 21 Bealtaine 2015 faoi stiúir Chomharchumann Forbartha an Leith Triúigh chun tús a chur le próiseas na pleanála teanga. Le linn an chruinnithe sin a bhí ionadaíocht ar eagrais, ar chumainn agus ar choistí an pharóiste. Léiríodh díograis agus suim maidir le stádas agus úsáid na teanga a neartú sa pharóiste. In earrach na bliana 2016 cuireadh tús le plean forbartha do cheantar Chlocháin Bhréanainn agus do Ghaeltacht an Leith Triúigh a chuimsigh taighde ar mhianta an phobail i leith na teanga. Foilsíodh an plean forbartha sin i mí na Bealtaine 2016 agus bunaíodh na bearta teanga atá sainithe i gcás Chlochán Bhréanainn ar thorthaí an phlean forbartha sin. Bhí cruinnithe ag an taighdeoir le hionadaithe ó Chomharchumann Forbartha an Leith Triúigh mí Aibreáin agus Meán Fómhair 2016 chun na bearta teanga a phlé agus a chomhaontú. Ina theannta san eagraíodh cruinnithe ionadaíocha le páirtithe leasmhara eile nach raibh curtha san áireamh sa réamhobair pleanála:

Comhar Creidmheasa an Daingin (Aibreán 2016)

Seirbhísí Óige - (Deireadh Fómhair 2010/ Bord Oideachais agus Oiliúna Chiarraí)
Comhaontas Turasóireachta Chorca Dhuibhne (Eanáir 2017)
Mná Tí - Eanáir 2017
Aisteoirí Bhréanainn

Tábla 4.2. Páirtithe leasmhara 2016-2017

4.2.1. Taighde: Suirbhé agus Agallaimh 2017

Cé go raibh bunachar sonraí i dtaobh cainteoirí Gaelainne sa LPT ar fáil cheana féin sa SCT (2007), Torthaí an Daonáirimh (2011) agus sa Nuashonrú ar an Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíochta (2015), measadh mar sin féin go raibh gá leis na sonraí sin faoi úsáid na teanga a athnuachan agus a thabhairt suas chun dáta. Mar sin ag druidim i dtreo thréimhse dheiridh an ullmhúcháin, cuireadh suirbhé ar fáil don bpobal a bhí bunaithe ar an SCT. Úsáideadh an meán sóisialta *Facebook* chun an suirbhé sin a scaipeadh ar an bpobal. Cuireadh leagan Béarla agus leagan Gaelainne den suirbhé ar fáil. Cuireadh fógra faoi in iris fógraíochta *Corca Dhuibhne Beo* le linn mhí Eanáir chun eolas faoi a scaipeadh agus chun faisnéiseoirí a mhealladh. Ar deireadh líon níos mó ná ceithre chéad faisnéiseoir é.

Ina theannta san reáchtáladh agallaimh leathstruchtúrtha leis na faisnéiseoirí seo a leanas le linn mí Eanáir 2017 i dtreo is go mbeadh cuntas reatha á sholáthar ar thuairimí agus ar mholtaí na n-aicmí áirithe rannpháirtithe seo a leanas:

Teaghlaigh lán-Ghailainne an LPT
Teaghlaigh Ghailainne-Bhéarla an LPT
Teaghlaigh Bhéarla an LPT
Teaghlaigh ina bhfuil Gaelainn, Béarla agus teanga eile an LPT
Scoláirí dara leibhéil an LPT a labhraíonn Gaelainn den gcuid is mó sa bhaile
Scoláirí dara leibhéil an LPT a labhraíonn Béarla den gcuid is mó sa bhaile

Tábla 4.3. Agallaimh leathstruchtúrtha

Ag na hagallaimh seo, tugadh deis do rannpháirtithe plé a dhéanamh ar a gcuid taithí agus tuairimí ar an nGailainn mar theanga theaghlaigh, mar theanga phobail agus mar theanga scoile. Cuireadh fáilte roimh ábhair gan choinne a d'éascair ón bplé. Chuir an cur chuige seo go mór le saibhreas na faisnéise cáilíochtúla.

Le cabhair agus ionchur agus treoir na ceanneagraíochta, deineadh áis-sampláil nó deis-sampláil chun teacht ar rannpháirtithe. Is éard is áis-sampláil ann ná roghnú faisnéiseoirí ionadaíoch a bhfuil teacht éasca ag an taighdeoir orthu le páirt a ghlacadh sa phróiseas taighde. Deineadh gach cúram de nach gcuirfeadh an áis-sampláil isteach ar an dtaighde ach go mbeadh na faisnéiseoirí a roghnaíodh oiriúnach agus ionadaíoch.

